

A GYEPMINŐSÉG ÉS A HÚSMARHA igényének összehangolása

Szerző: Prof. Dr. Szabó Ferenc
egyetemi tanár, az MHAGTE elnöke

A különböző fajtájú, típusú húshasznú szarvasmarhák kifejlett kori súlya eltérő, emiatt, ahogyan azt a korábbi írásokban részleteztük, *különböző a belőlük egységnyi területen tartható állatok száma* is. Ezt számos egyéb szempont mellett a hosszabb távú tenyésztési koncepció kialakítása során célszerű figyelembe venni.

A húshasznú tehének optimális kifejlettkori testsúlyának meghatározása nem könnyű (majdhogynem lehetetlen) feladat. Mind a kisebb, mind a nagyobb súlynak, méreteknek vannak előnyei és hátrányai is, amelyekre tekintettel kell lennünk.

A nagyobb testű húsmarha előnye, hogy nagyobb a növekedési erélye, választáskor a borja nehezebb, nagyobb súlyra hizlalható, vagyis egy egyed több húst produkál akár a selejtezett állatot, akár a hizlalt ivadékát értékesítjük. Nagyobb testű tehén hátránya viszont, hogy igényesebb, nagyobb a táplálóanyag-szükséglete, ezért jobb minőségű legelőt, nagyobb legelőterületet, több kiegészítő takarmányt igényel. Ugyancsak hátrány lehet, hogy nagyobb a borjak születési súlya, ami a nehézzelések és a borjúelhullások arányát megnövelheti. Az e csoportba tartozó növendék üszők általában később érik el a tenyészerettségét, emiatt felnevelésük tovább tart és költségesebb.

1. táblázat. Néhány húsmarhafajta kifejlett kori súlya

Fajta	Kifejlett kori súly (kg)	
	Tehén	Bika
Dexter	250–350	400–500
Skót felföldi	400–500	550–800
Galloway	400–550	550–850
Magyar szürke	500–550	700–900
Piemonti	500–600	700–800
Gasconne	500–600	700–900
Angus	500–600	700–900
Hereford	500–600	700–900
Aubrac	500–650	750–900
Lincoln red	550–650	750–1000
magyar tarka	600–700	900–1200
Salers	600–800	900–1050
Limousin	600–800	950–1100
Blonde d'aquitaine	650–800	950–1200
Fehér-kék belga	700–800	1200–1300
Charolais	700–900	1200–1300
Rouge des prés **	750–900	1200–1350
Chianina	750–950	1300–1400

**régí neve maine-anjou

A kisebb és nagyobb testű fajták, típusok előnyeinek hasznosítását, hátrányainak mérséklését célszerűen megtervezett és több tenyésztő összefogásával végrehajtott, különböző keresztezési programokkal lehet elérni.

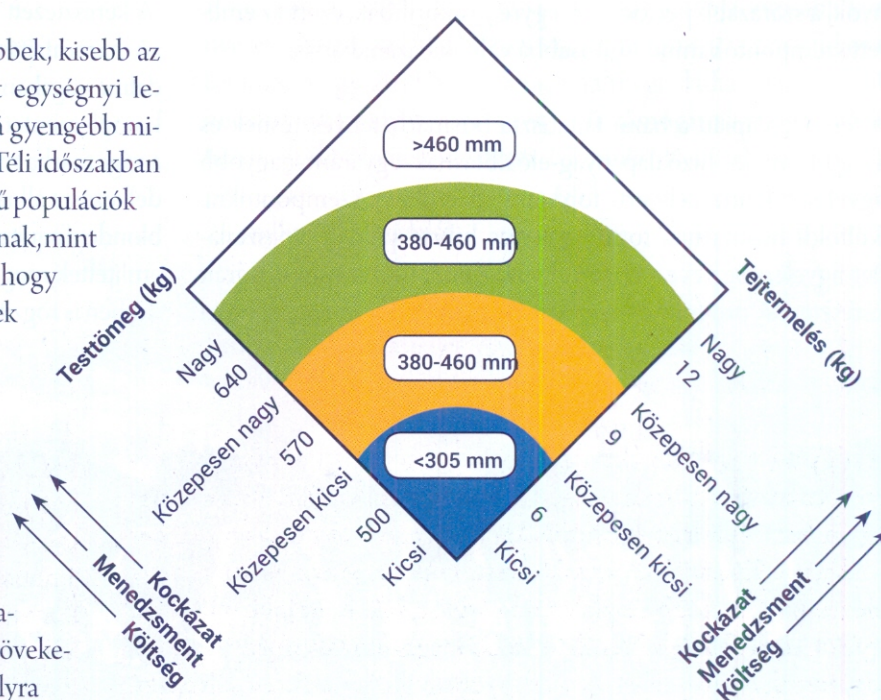
A legeltetéses állattartásban vezető országok (Írország, Új-Zéland, USA, Kanada stb.) egyre inkább ún. integrált programokban gondolkodnak, ami azt jelenti, hogy biológiai-ökológiai-ökonómiai egyensúly megteremtésére törekednek. Nevezetesen igyekeznek megteremteni az összhangot a természeti körülmények és a tenyésztett, tartott állat faja, fajtája, típusa között (1. ábra). Igyekeznek továbbá célszerűen kihasználni mind a kisebb, mind a nagyobb testű fajták, populációk előnyeit, és mérsékelni a hátrányait.

Az ábra tanúsága szerint a csapadékszegényebb területeken kisebb élőszűlyű, kisebb tejtermelésű, a csapadékosabb vidéki legelőkön nagyobb súlyú, jobb tejtermelő fajtákat (húsmarha fajták) javasolnak. Az is látható az ábrán, hogy a legeltetett állatok testtömegének és tejtermelésének növekedésével növekszik a kockázat, növekszik az állatok gondozási igénye és az állattartás költsége.

Az említett integrált húsmarhatenyésztési programokban figyelembe veszik a legelő minőségét, az állatot érő stresszhatást, az állat értékmerő tulajdonságai közül pedig a stressztűrő képességét és a faggyútartalékoló képességét (2. táblázat).

A környezet bizonyos elemei, az alacsony vagy magas hőmérséklet, a külső és belső élősködők, a betegségek és az egyéb zavaró tényezők stresszhatásként jelentkeznek, amelyek az állatok termelését befolyásolják. Fajtánként, típusonként különbség

A kisebb testű állatok előnye, hogy igénytelenebbek, kisebb az életfenntartó táplálék-szükségletük, emiatt egységnyi legelőterület több tehenet képes eltartani, továbbá gyengébb minőségű legelőn is eredményesebben tarthatók. Téli időszakban is kevesebb takarmányt igényelnek. A kisebb testű populációk valamivel jobb reprodukciós teljesítményt mutatnak, mint a nagyobb testűek. Ez nagyrészt abból adódik, hogy a borjak kisebb születési súlya miatt a nehézzelések gyakorisága is csekélyebb. Másrészt általában korábban érők, borjazáskor fiatalabbak, így felnevelési költségük is viszonylag alacsonyabb. Az előbbiekből alapján a kisebb testű tehénállományok egységnyi területről több választott borjút adnak, mint a nagyobb testűek. Ebbe a kategóriába tartozó állatok hátrányos tulajdonságaként említhető ugyanakkor, hogy gyengébb a növekedési erélyük, kisebb a választási súlyuk, kisebb súlyra hizlalhatók és korábban faggyúsodnak, továbbá a selejt tehenek értéke kisebb, mint a nagyobb testűeké.

1. ábra. A tehén biológiai típusa (testsúlya, tejtermelése) és a környezet összehangolása (Bullock és mtsai, 2002 nyomán). A különböző színű sávok az éves csapadék mennyiségét jelentik

2. táblázat. A genetikai alap és a termelési környezet összehangolása néhány értékmérő tulajdonság figyelembe vételével (Bullock és mtsai, 2002)

Termelési környezet		Értékmérő tulajdonságok és szintjük					
Takarmányforrás, legelő minősége	Stresszhatás	Tejtermelés	Kifejlett kori elősúly	Faggyútartalék képzése	Stressztűrő képesség	Könnyű ellés aránya	Színhústtermelés
Jó (nagy)	kicsi	közepes - nagy	közepes - nagy	kicsi - közepes	közepes	közepes - nagy	jó
	nagy	közepes	kicsi - közepes	kicsi - nagy	nagy	nagy	közepes - jó
Közepes	kicsi	közepes - nagy	közepes	közepes - nagy	közepes	közepes - nagy	közepes - jó
	nagy	kicsi - közepes	közepes	közepes	nagy	nagy	Jó
Gyenge (kicsi)	kicsi	kicsi - közepes	kicsi - közepes	nagy	közepes	közepes - nagy	közepes
	nagy	kicsi	kicsi	nagy	nagy	nagy	gyenge - közepes
Fajta szerepe a keresztezésekben							
Anyai		közepes - nagy	kicsi - közepes	közepes - nagy	közepes - nagy	nagy	gyenge - közepes
Terminál		kicsi-közepes	nagy	kicsi	közepes - nagy	közepes	jó

van az állatok stressztűrő képességében. A toleránsabb fajtákat, típusokat kevésbé, míg az érzékenyebbeket jobban megviseli a szélsőséges környezet.

Különösen extenzív körülmények között fontos az állatok faggyútartalékoló, azaz energiatartalékoló képessége, ami azt jelenti, hogy kedvező takarmányozási feltételek esetén faggyút, vagyis később hasznosítható energiát képesek felhalmozni. Ez a legelőre alapozott húsmarhatartásban különösen fontos, hiszen a szárazabb, takarmányhiányos periódusokat kiegészítő takarmányozás nélkül csak a kellő faggyútartalékkal rendelkező típusok képesek jelentősebb termelés- és szaporulatkiesés nélkül átvészelni. A klímaváltozással a szélsőséges időjárási viszonyok, a szárazabb periódusok egyre gyakoribbak, ezért az említett szempontok mind fontosabbá válnak hazánkban is.

A fentiek alapján a hazai fajtatiszta húsmarhatenyésztésnek és az árutermelő, hízóalapanyag-előállításnak egyaránt nagyobb figyelmet lenne célszerű fordítani az említett szempontokra. Külföldi húsmarha-, továbbá sertés hibrid példák tapasztalatait figyelembe véve, célszerű lenne minél több olyan integrált keresztezési programot szervezni, amelyben a gypet jobban

hasznosító húshasznú tehenektől a piaci igényekhez jobban alkalmazkodó hízóalapanyagot lehetne előállítani.

Az integrált keresztezési programokban a tehénállományt a kisebb testű fajtákból, keresztezéssel lenne indokolt létrehozni. A keresztezett tehenek tejtermelésében, borjúnevelő és ellenálló képességében jelentős a heterózishatásból adódó előny, amelyről nem célszerű lemondani. Erre jó példa az USA árutermelő húshasznú tehénállománya, amelynek jelentős része hereford és angus keresztezett, vagy az a tény, hogy Írországból és Új-Zélandon nagy létszámú az árutermelő tejhasznú és hereford keresztezett húshasznú tehénállomány.

A keresztezett tehenektől és befecsköző (terminál) apától származó, háromfajtás keresztezett ivadék növekedési erélyében, hízódalmasságában is jelentős a heterózis, valamint a befecsköző fajta komplementer hatása, ami javítja mind a hízóalapanyag, mind a vágómarha minőségét. Az ilyen programokhoz hazánkban rendelkezésre állnak a kiváló terminálfajták (magyar tarka, limousin, blonde d'aquitaine, charolais, fehér-kék belga). Természetesen az említettek megvalósításához több partnerre, hosszú távra, szerződésben is rögzített együttműködésre lenne szükség.

